

Drenthenin artikkelin valossa Monbiot'n kirja näyttötytty tavallaan postmodernin ja suorasta luonnonhoidosta tavalla tai toisella etäännyneen ihmisen ahdistuksena siitä kun (villää, ”alkuperäistä”) luontoa ei enää ole. Monbiot'n kirjan ehdottomaksi ansioksi on kuitenkin laskettava sen positiivinen näkökulma – tässä ahdistuksessa ei missään nimessä jäädä vellomaan, vaan Monbiot etsii aktiivisesti monia erilaisia ratkaisuja, ei vain henkilökohtaisen ahdistuksen lievittämiseen vaan nimenomaan luonnon muuttamiseksi jälleen monipuoliseksi, yllättäväksi ja lumoavaksi. Tätä voisi pitää epäaitona yrityksenä kurkottaa menneeseen, mutta Drenthenin artikkelin johtopäätösten näkökulmasta voidaan myös ajatella, että tämä on meidän tapamme etsiä ja luoda yhteyttä luontoon, muuttamalla sitä – etenkin koska muutakaan emme voi. Ei kuitenkaan takaisin johonkin myyttiseen tai luonnontieteellis-historialliseen alkutilaan vaan johonkin nykyistä villimpään ja yllättävämpään tilaan. Se ei ole ollenkaan huono ajatus.

Lähteet

- Drenthen, Martin (2009). Ecological restoration and place attachment: emplacing non-places? *Environmental Values* 18:3, 285–312.
- Fraser, Caroline (2009). *Rewilding the world: dispatches from the conservation revolution*. Picador, New York.
- Haila, Yrjö (2007). Luonnonsuojelun uusi poliittisuus. *Ympäristö ja terveys* 38:4, 4–11.
- Haila, Yrjö (2007). Enacting landscape design: from specific cases to general principles. Teoksessa Lindenmayer, David B. & Hobbs, Richard J. (toim.) *Managing and designing landscapes for conservation*. Blackwell Publishing Ltd, Oxford, 22–34.
- Haila, Yrjö, Kousis, Maria, Jokinen, Ari, Nygren, Nina & Psarikidou, Katerina (2007). *Building trust through public participation: learning from conflicts over the implementation of the Habitats Directive. PAGANINI work package 4, final report*.
- Hobbs, Richard J., Arico, Salvatore, Aronson, James, et al. (2006). Novel ecosystems: theoretical and management aspects of the new ecological world order. *Global Ecology and Biogeography* 15:1, 1–7.
- Hobbs, Richard J., Higgs, Eric & Harris, James A. (2009). Novel ecosystems: implications for conservation and restoration. *Trends in Ecology & Evolution* 24:11, 599–605.
- Jackson, Stephen T. & Hobbs, Richard J. (2009). Ecological restoration in the light of ecological history. *Science* 325:5940, 567.
- Ketola, Maija, Sierla, Liisa & Kähö, Tiina (2005). *Kompensatio infrahankeissa. Esiselvitys uuden menettelyn soveltuvuudesta suomalaisiin suunnittelukäytäntöihin*. Liikenne- ja viestintäministeriön julkaisuja, 95. Liikenne- ja viestintäministeriö, Helsinki.
- Ketola, Maija, Malin, Kimmo, Nyrölä, Liisa & Suvantola, Leila (2009). *Kompensatation mahdollisuudet liikennehankkeissa*. Ympäristöministeriö, Helsinki.
- Marris, Emma (2011). *Rambunctious garden: saving nature in a post-wild world*. Bloomsbury Publishing USA, New York.
- Nygren, Nina V. (2013). *Liito-oravan suojelun poliittinen prosessi ja suunnitteluvuara Tampereen kaupunkiseudulla*. Johtamiskorkeakoulu, Tampereen yliopisto, Tampere.
- Santaaja, Minna (2013). *Rakkaudesta luontoon. Luontoharrastajat luonnonsuojelun toimijoina*. Johtamiskorkeakoulu, Tampereen yliopisto, Tampere.

Juha Peltomaa

Vesihuollon moninaiset merkitykset

Tapio S. Katko:

Hanaa! Suomen vesihuolto – kehitys ja yhteiskunnallinen merkitys, Suomen vesilaitosyhdistys ry, Helsinki, 2013. (501 s.)

Suomessa on 1600 valvottua vedenottamaa. Tapio S. Katkon kirjoittama vesihuollon nykytilaa ja siihen johtaneita kehityskulkuja kartoittava *Hanaa!*-teos paljastaa tämän ja monta muuta kiinnostavaa yksityiskohtaa. Katko on kirjoittanut ansiokkaan ja kattavasti vesihuollon eri näkökulmia luotaavan teoksen. Kirja sopii niin vesihuoltoteknologiasta kuin veden ja sen yhteiskunnallisen merkityksen ja verkostojen muodostumisesta kiinnostuneille.

Kirjan keskeisimpänä tavoitteena on nykytilan

kattavan kuvauksen lisäksi nostaa esiin yhteiskunnan kannalta elintärkeän vesihuollon infrastruktuurin kunnostustarve. Samalla pyrkimyksenä on herättää keskustelua alaa koskevan tietotaidon katoamisesta henkilöstön ikääntymisen myötä. Katkon pitkäaikainen kokemus vesihuollon tutkimustehtävissä, aiempi tutkimustyö ja tätä myötä muodostuneet yhteistyöverkostot tuottavat monipuolisen näkemyksen alan kehitykseen ja haasteisiin. Kirjan pääpaino on 1990-luvun puolivälin

jälkeen tapahtuneessa kehityksessä, mutta teoksesa käydään kattavasti läpi myös nykytilaan johtaneita kehityskulkua.

Veteen liittyvä teknologia on yksi Suomessakin painotetun niin sanotun *cleantechin* osa-alueista. Suomella onkin pitkä historia erilaisissa kansainvälisissä kehityshankkeissa juuri veteen ja vesihuoltoon liittyen. Muun muassa Suomen kehitysyhteistyöhankkeet ovat usein keskittyneet puhtaan veden kysymyksiin niin käytännön sovellutusten viennin kuin koulutusyhteistyön kautta. Myös lähialueyhteistyö erityisesti Itämeren jätevesien käsittelyn osalta on osa tätä kehitystä.

Kirja jakaantuu neljään temaattiseen kokonaisuuteen, joista ensimmäinen, vesihuollon teknologista kehitystä sekä globaalissa että kansallisessa mittakaavassa luotaava osa haukkaa isoimman osan. Tätä teknisluonteisempaa ensimmäistä osaa seuraavat vesihuollon toimintaa ja taloutta tarkasteleva toinen osa, institutionaalista kehittämistä käsittelevä osa kolme sekä lopuksi vesihuollon yhteiskunnallista merkitystä ja tulevaisuuden suuntia käsittelevä neljäs osa.

Neljän osan kautta pyritään muodostamaan kokonaisnäkemys vesihuollon tilasta ja vastaamaan asetettuihin tutkimuskysymyksiin. Nämä kysymykset koskevat vesihuollon toimintaympäristön muutosta ja vaikutuksia vesihuollon kehitykseen, vesihuollon yhteiskunnallisesta merkitystä ja sen muutosta sekä alan kehityksen ja valintojen merkitystä vesihuollon tulevaisuuteen. Kirja käsittelee myös varsin kattavasti vesihuollon eri osa-alueet tekniikasta toimijoihin ja instituutioista kehittämiseen sekä esimerkiksi kansainvälisen yhteistyön eri muotoja.

Vesihuolto on Suomessa järjestetty moninaisin tavoin. Teoksesta välittyy vesihuollon historiallisen organisoitumisen heterogeenisyys, joka näkyy yhä toimintakentässä. Vesihuoltolaitokset voivat olla joko julkisia eli kunnallisia, yksityisiä eli erilaisia yrityksiä sekä osuuskuntamuotoisia ryhmittymiä. Vesi- ja viemärihuollon järjestäminen yhdistettynä tai erikseen tuottaa lisää toimijoiden moninaisuutta. Tämän moninaisuuden tuottama resilienssi (joustavuus) onkin yksi kirjan keskeisistä ja useammassa eri temaattisessa kohdassa toistuvista päätelmistä. Katkon mukaan vesihuolto tulee järjestää paikallinen konteksti huomioon ottaen: mitään universaalia parasta tapaa ei ole olemassa. Siinä missä suuremmat ja keskittetyt kunnalliset tai ylikunnalliset laitokset mahdollistavat muun muassa raskaamman investoinnin jätevedenpuhdistamoihin, tuottavat pienemmät paikalliset laitokset toisissa paikoissa muita hyötyjä. Myös erilaisten

häiriöiden tai suoranaisten katastrofien leviäminen on rajoitetumpaa hajautuneemmassa toimijakentässä. Toisaalta tämä hajautuminen tuottaa ongelmia muun muassa vesihuoltoinfrastruktuurin rapautuessa, kun erilaisilla laitoksilla ja instituutioilla on hyvin erilaiset resurssit vastata kunnossapidon vaatimuksiin eikä kokonaisvastuuta ole helppo määritellä.

Vesihuolto on leimallisesti paikkaan kiinnittyvää. Sen vuoksi sen järjestäminen on useimmiten järkevää toteuttaa suhteellisen paikallisesti. Katko tuo esiin varsin peittelemättömän kritiikkensä vesihuoltolaitosten yksityistämiskehitykseen ja esittää näkemyksen, jonka mukaan vastuu vesihuollosta tulee olla ensisijaisesti kunnilla tai osuuskunnilla, vaikka erilaisia tukitoimintoja olisikin järkevää jossain määrin yksityistää. Vesihuolto on luonnollinen monopoli, jossa yksityistämisen ja sitä myötä kilpailun tuottamat hyödyt eivät yksiselitteisesti päde. Erilaisten julkisten tehtävien yksityistämistrendin rinnalla maailmalla tapahtuu myös vastakkaista liikehdintää, kuten esimerkiksi Pariisissa 2010 tapahtunut vesihuoltolaitoksen uudelleen kunnallistaminen yksityisiltä yrityksiltä.

Erityisen kiinnostavasti kirjasta välittyy erilaisten poliittisten tai teknisten päätösten tuottamat polkuriippuvuudet myöhemmissä kehitysvaiheissa. Paikoin hyvinkin sattumanvaraisten tapahtumakulkujen tai päätösten kautta koko vesihuollon kehitys on voinut valtakunnallisesti lähteä suuntaan, jota on ollut mahdoton ennakoita päätöksentekotilanteessa. Toki ennakoimattomuus ja epävarmuus on kaikessa päätöksenteossa läsnä, mutta kirja tarjoaa hedelmällisiä esimerkkejä tästä vaikkapa tiettyjen viranhaltijoiden tai satunnaisuuksien summista johtuvista kokonaisten hegemonioiden murtumisista tai muokkautumisista. Esimerkkinä voidaan pitää Tampereen kaupungin vuonna 1920 tekemää päätöstä jättää kutsumatta Tukholmasta asiantuntijaa arvioimaan kaupungin orastavia ja lupaaviakin pohjavedenotto suunnitelmia, koska itse arviokäynti olisi tullut silloisessa taloudellisessa tilanteessa liian kalliiksi. Tampereen päätös keskittyä pintaveteen aiheutti monesta muustakin vastaavasta hankkeesta luopumisen, jolloin maan vedenotto keskittyi pintavesiin. Pohjaveden otto sen sijaan lisääntyi merkittävästi vasta 1970-luvulla.

Erilaiset vesihuollon yhteiskunnalliset kiistat näyttäytyvät kirjassa paikoin turhankin helposti teknisesti ratkaistavilta, vaikka kirjoittaja heti teoksen alussa ansiokkaasti toteaaakin pyrkivänsä tarkastelemaan erilaisia teknisiä järjestelmiä ja niiden kehitystä ottamalla huomioon myös niihin

liittyvän tietämyksen ja toimijuudet. Tästä huolimatta esimerkiksi erilaiset vesilähteisiin liittyvät kamppailut kuten Turun vedenotto Pyhäjärven kupeesta Virttaankankaalla tai Tampereen seudun kuntien tekopohjavesihanke Tavase ja niihin liittyvät hyvinkin merkittävät poliittiset kiistat käsitellään suhteellisen kevyesti keskittyen enemmän niiden tekniseen toteutukseen ja suunnitelmiin. Katko olisikin voinut keskusteluttaa näitä ympäristöpoliittisesti kiinnostavia ilmiöitä kirjassa hie-man laajemmin. Hän pyrkii toki käsittelemään myös kansalaisten huolta näissä kamppailuissa ja nostaa kiinnostavalla tavalla esiin, että myös tässä kirjassa näkyvät kehittämishankkeet keskittyvät useimmiten rakenteisiin ja teknologioihin niiden toiminnallisuuksien ja prosessien sijaan. Tämä lähestymistapa ja erilaisten vaihtoehtojen pitäminen avoimena pidempään voi olla kirjoittajan mukaan yksi keskeinen yhteiskunnallisten hankkeiden synnyttämän kansalaisvastustuksen syy.

Kirjaan on ripoteltu pitkin matkaa erilaisia lukemista keventäviä vesihuoltoon liittyviä myyttejä – vesiloiskeita – ja niitä kumoavia fakta-argumentteja. Osa myyteistä näyttäytyy jossain määrin väkisin keksityiltä, kuten myytti pulloveden hanavettä paremmasta laadusta. Osa loiskeista tarjoaa kuitenkin

monella tavalla kiinnostavia näkökulmia erilaisiin yleisiin väittämiin, kuten esimerkiksi pohjavesien esiintymiseen tai kaivonkatsomiseen varvun avulla.

Kunnat ovat vesihuollon pääasiallinen järjestäjä. Kuntien keskeisen roolin ohella kirjassa painotuu näkemys, jonka mukaan erilaisten osuuskuntien hyödyntämisessä olisi vesihuollon piirissä nykyistä enemmän potentiaalia. Osuuskuntien etuja ovat sitoutuminen paikalliseen toimintaympäristöön ja sitä myötä myös joustavuus ja paikallisten olosuhteiden ja toimijoiden huomioon ottaminen.

Keskeisimmiksi vesihuollon tulevaisuuden haasteiksi nousevat alussakin mainittu ikääntyvä infrastruktuuri sekä hiljaisen tiedon häviäminen laitosten henkilökunnan ikääntyessä. Infrastruktuurin osalta yhteiskunnassa on herätty kiinteistöjen vesihuoltorakenteiden saneeraustarpeeseen, mutta yhdyskuntapuolen rapautuvat rakenteet eivät näy julkisessa keskustelussa muutoin kuin erilaisten häiriötilanteiden yhteydessä. Tulevaisuuden kehitystarpeita vesihuollolle tuottavat samat tekijät, jotka yhteiskunnassa on otettava huomioon muutenkin: ilmastonmuutokseen varautuminen, ympäristö- ja energiatehokkuus, avoimuuden lisääminen päätöksenteossa sekä erilaiset tiedon tuottamisen haasteet.